

Název projektu	POSELSTVÍ KŘEŠŤANSKÝCH SVÁTKŮ
Název programu	VZPOMÍNKA NA ZEMŘELÉ 2. 11. – TZV. DUŠIČKY
Cílová skupina	Žáci 1. – 3. třídy základní školy
Charakteristika programu	Žáci se zážitkovým způsobem seznámí s tradicí slavení Dušičkových svátků a s jejím obsahem. Budou vedeni k zamyšlení nad vlastní existencí, získají vhled do pojmu duše. Společně se pokusí hledat stanovisko k hodnotě života. Skrze následnou reflexi nahlédnou na vlastní pocity spojené s tématem smrti. Program cílí na získání životní naděje a položení základů hodnotového žebříčku, na němž mohou v budoucnosti stavět.
Hlavní myšlenka	Lidská duše je sice neviditelná, ale můžeme ji poznávat a objevovat. Svůj život sice žijeme v neúprosném toku času, ale neznamená to, že nemá žádný smysl. Právě skrze dušičkové slavnosti k nám do života může vstoupit naděje a útěcha.
Cíle	Žáci se seznámí s pojmy duše, život a smrt. Porozumí rozdílu mezi živým a neživým. Zamyslí se nad vlastní existencí. Porozumí hodnotě lidského života a nahlédnou do jeho přesahu.
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none"> • Křesťanství/zvyky a tradice • Sebepoznání a sebepojetí • Sociální rozvoj, komunikace

Obsah

SCÉNÁŘ PROGRAMU.....	4
Pomůcky:	4
Organizace práce:	4
Uvedení do tématu	4
Aktivita č. 1. Haló, tělo, kdo v tobě je?	5
Aktivita č. 2: Jak si přestavit duši?	5
Aktivita č. 3: Srdce jako symbol duše	6
Aktivita č. 4: Co je čas?	6
Aktivita č. 5: Jak to s tou naší duší a tělem vlastně je?	7
Závěrečná aktivita č. 6: NEBE – vizualizace se svíčkami a černým plátnem	7
Přílohy:	9

SCÉNÁŘ PROGRAMU

POMŮCKY:

přesýpací hodiny (ideálně pro každé dítě), budík, uzavíratelná čirá sklenice nebo plastová láhev bez potisku do každé skupiny, olej, voda, černé plátno pro obraz oblohy, svíčky (nejlépe čajové ve skleničce), paškál (nebo velká svíce), sirky, kartičky ve tvaru srdce, zlaté hvězdy z papíru, fonendoskop, razítka se smajlíky - usměvavý a smutný (pokud nemáme tiskátka, připravíme fixy).

ORGANIZACE PRÁCE:

pro zážitkový seminář je na začátku nejvhodnější formací společný kruh, ze kterého potom půjdou děti pracovat do jednotlivých skupin a v průběhu programu se do něj zase budou vracet (ke společné reflexi). **Je proto dobré mít toto místo připravené v klidné části třídy** (např. v zadní části třídy na koberci). Před programem se domluvte s tř. učitelkou, které děti v její třídě patří mezi vůdčí osobnosti. Ty pak zvolte pro aktivitu č. 5 za kapitány skupin, aby si pak k sobě postupně přibrali další kamarády. Tímto způsobem rozdělíte děti na zhruba stejně silné celky: nejoblíbenější děti budou zařazeny nejdříve, nejméně oblíbené děti zbydou na konec. Snadněji se tím také zorientujete v dynamice skupiny. Pracovní skupinu tvoří ideálně 5 – 7 dětí.

UVEDENÍ DO TÉMATU

Shromáždíme děti do společného kruhu, kde začneme.

Lektor: **V těchto dnech prožíváme tzv. Dušičkové období, lidově se tomuto času říká Dušičky, nebo také Dušičkové slavnosti. V jejich průběhu lidé chodí na hřbitovy, nosí tam květiny a zapalují na hrobech svíčky. Co si představíme pod pojmem „Dušičky“? Co je to vlastně „duše“? Můžeme ji vidět? Můžeme ji nějak zaznamenat? Dá se zvážit?**

Dáme dětem prostor, aby mohly odpovídat. Vedeme je k tomu, že duše není žádná energie, žádné záření. Nedá se nahmatat, nevysílá žádné vlny... duše je prostě neviditelná.

Lektor: **Znáte ještě nějaké jiné neviditelné věci?**

Děti vyjmenovávají: vítr, vzduch, láska, slovo... v rozhovoru je vedeme k tomu, jak je můžeme dokázat, třebaže je samotné nevidíme. (Např. vítr cloumá větvemi, zabouchne okno, žene listí...).

Pro školní děti už můžeme jednotlivé pojmy napsat na kartičky, čímž je částečně zviditelníme.

Lektor: **Všechny neviditelné věci poznáváme z jejich projevů. I to, že máme duši, lze poznat z jejich projevů. Třeba právě to, že dýcháme, je projev života. Ale to ještě není duše. Nevěříte? Vyzkoušíme to.**

Vezmeme si jedno z dětí. Postavíme je před ostatní a ptáme se: „Je Dominika člověk? Ano, je. Jak jste to poznali? Má tělo. Má pusku, oči, nohy... Správně, člověk má tělo. Ale je to všechno? Co v tom těle vlastně je?“ Vybranému dítěti poděkujeme a vyzveme ho, aby se posadilo.

AKTIVITA Č. 1. HALÓ, TĚLO, KDO V TOBĚ JE?

Rozmístíme se volně po třídě, každý si vybere kamaráda a postaví se proti němu.

Lektor: **Ted' zkuste pokládat jednoduché otázky: Haló, tělo, kdo v tobě je? Co máš rád? Co tě baví? Schválně, co nám to tělo před vámi odpoví. Co jste o svém kamarádovi zjistili?**

Děti mají za úkol zjistit o svém kamarádovi co nejvíce informací. Co rád jí, jakou pohádku má rád, jakou písničku.... Mezi dětmi procházíme a aktivitu průběžně sledujeme, dětem s otázkami pomáháme.

Lektor: **A teď si zkusíme experiment.**

Představte si, kdybyste se zítra probudili v těle svého kamaráda, co byste dělali? Třeba kdybyste zítra ráno zjistili, že máte úplně jiné tělo? Oblékli byste se jinak? Dělali byste věci jinak? Kdyby v tom těle byla zítra jiná duše, mluvil by ten člověk jinak? Přenesl by si své vlastnosti do toho jiného těla?

Nechme chvíli děti bavit se touto představou. Mohou mluvit i o tom, jaké tělo by si vybrali, nechte je uvažovat o tom, zda by bylo možné, kdyby v těle vrcholového sportovce skončila třeba duše staré babičky, jestli by dovedla být stále tak dobrá ve sportu?

Po aktivitě se sejdeme ve společném kruhu a svou zkušenost reflektujeme. Povídáme o tom, že každý z nás je jiný a neovlivňuje nás tolik naše tělo, ale spíše naše duše. Tedy to, co je uvnitř, to, co je skryté.

Lektor: **Všichni jsme zjistili, že každý z nás je úplně jiný a že zdrojem této jinakosti je to, co máme uvnitř. Je to naše vědomí sebe sama, jsme to my sami uvnitř sebe. Říkáme tomu duše.**

AKTIVITA Č. 2: JAK SI PŘESTAVIT DUŠI?

Pomůcky: fonendoskop, kartička s hádankou

Lektor: **Pro to, abychom si mohli duši nějak představit, používáme tzv. symboly. Napadnou vás nějaké?**

Děti vyjmenovávají: duch, holubička...

Lektor: **My pro dnešní den použijeme ještě jiný symbol. Zkuste uhodnout, jaký to bude.**

Lektor přednese dětem hádanku:

**Co to slyším, co to je?
Co v mém těle pracuje?
Co to ťuká bez ustání, krev mi tělem popohání?
Tam a sem a sem a tam.
Kde svůj život v těle mám?**

Lektor: **Správně, je to srdce.**

Vyndáme fonendoskop. Nabídneme dětem, aby si poslechly své srdce, bývá to pro ně velký zážitek. Poté se posadíme opět do společného kruhu.

Lektor: **Naše srdíčko je malý zázrak. Představte si, tiká celý život, i když spíte, nemůže se nikdy zastavit. Ve spánku a klidu bije pomaleji, naopak v rozrušení se zrychlí. Každému z nás začal tento jedinečný čas tikat ještě u maminky v bříšku. Ještě jste ani neměli prsty, ale vaše srdce už tlouklo jako o závod. Proto ho dnes použijeme jako symbol pro duši.**

AKTIVITA Č. 3: SRDCE JAKO SYMBOL DUŠE

Pomůcky: papírová srdce z přílohy, tiskátka s usměvavým smajlíkem, tiskátka se smutným smajlíkem. (Pokud nemáme tiskátka děti si mohou smajlíky namalovat fixem).

Zůstaneme ve společném kruhu, doprostřed mezi nás rozprostřeme velké černé plátno a rozdáme dětem srdíčka z přílohy.

Lektor: **Každá duše je jiná, to už jsme zjistili. A navíc, všechno se nám do té naší dušičky otiskuje. Nevěříte? Co se děje, když máte strach? Srdce tluče jako o závod. A když má někdo někoho rád? Srdce se nám chvěje radostí. Vše se nám do našeho srdce/do naší duše otiskuje. Ale není to vidět. A když nám někdo ublíží? Srdíčko nás pak bolí.**

Vyzveme děti, aby srdce otočily na rubovou stranu a potiskly tiskátka se smajlíky. Některé duše jsou smutnější, některé budou veselejší. Pak je všechny zase otočíme a rozložíme je po látce.

Lektor: **Vidíte, vůbec není vidět co v těch srdcích je schované. S naší duší je to úplně stejné. Možná jsou i někteří z nás velmi zranění nebo smutní.**

AKTIVITA Č. 4: CO JE ČAS?

Pomůcky: budík, přesýpací hodiny pro každé dítě

Lektor: **Nyní si už tedy dokážeme naši duši nějak představit. Zbývá nám objasnit si, co znamená to první slovo z názvu našeho programu. Vzpomene si někdo? Ano, je to čas. Takže: co je to čas? Napadá vás něco?**

Čas si můžeme představit různým způsobem. Třeba jako běh času na hodinách. To je náš společný čas. Ale každý máme také svůj osobní čas. Každý z vás přišel na svět v jiné chvíli. I dvojčata se nenarodila najednou, ale pěkně jedno po druhém. Každý z nás dostal při narození kus času. Kde ho máme? Je v našem srdci, to ono nám ten náš čas odtikává...

Pojďme si to představit:

Postavíme se s dětmi kolem plátna. Lektor začne chodit po vnitřní straně kruhu.

Lektor: **Kdo je z nás nejstarší? Asi já, mně prvnímu začal čas. V okamžiku svého narození jsem vstoupil do času. Vidíte, čas je pohyb.**

Kdo je tady z vás nejstarší? Může se přidat ke mně.

Aktivitu můžeme doplnit prací s přesýpacími hodinami. Ty vložíme dítěti do ruky právě v okamžiku, kdy se dá do pohybu. Postupně se tak všichni přidají za lektora.

Kdy se ten čas zastaví? Tak to nikdo nevíme. Nikdo z nás totiž neví, kolik času vlastně má. Nikdo to nikdy nevěděl a vědět nebude. Jediné, co víme, že nejspíš každému jindy. A tomu okamžiku se říká smrt.

Pokud mají děti přesýpací hodiny, budou to názorně vidět hned. V okamžiku, kdy se jim hodiny dosypou, musí se zastavit.

Postupně se tedy zase seskupíme kolem plátna. Necháme děti vyjádřit své pocity.

AKTIVITA Č. 5: JAK TO S TOUTO NAŠÍ DUŠÍ A TĚLEM VLASTNĚ JE?

Pomůcky: čirá uzavíratelná sklenka nebo plastová láhev, olej, voda pro každou skupinu

Lektor: **Pojďme si teď ukázat, jak to s tím naším životem vlastně je: v životě, tedy v tomto našem čase tvoří tělo a duše jednotu. To, co naši duši a tělo dokáže rozdělit, je smrt.**

Tento pokus děti mohou provádět ve skupinách. Připravíme si sklenku nebo plastovou láhev, do které nalijeme nejprve vodu a poté přidáme olej. Můžeme se děti zeptat, co se asi stane? Některé už ví, že se obě tekutiny oddělí, mohou být ale překvapené, když zjistí, že voda je těžší než olej. Pořádně zatřese, aby se obě kapaliny staly emulzí. Ptáme se dětí, co se děje, vedeme je k tomu, aby svůj pokus popsaly. Co se stane, když lahvi přestaneme třást? Obě tekutiny se zase oddělí, to nám zase znovu připomíná, že čas je pohyb. V nás to funguje obdobně. Dokud jsme v čase, je naše duše s tělem neoddělitelně spojená. Vše, co prožijeme na duši, se tak nutně dotýká těla a vše, co prožijeme na těle, dotýká se zase duše.

Lektor: **Stejně tak, když člověk umře, oddělí se duše od těla. Tělo svěříme zemi, ale co duše? My, křesťané věříme, že tato část člověka je věčná. Má božskou podstatu, proto se po smrti zase vrací k Bohu. Pojďme si to ukázat.**

ZÁVĚREČNÁ AKTIVITA Č. 6: NEBE – VIZUALIZACE SE SVÍČKAMI A ČERNÝM PLÁTNEM

Pomůcky: černý kruhový koberec nebo plátno, kartičky ve tvaru srdce (vše už leží před námi), svíčky ve skleničkách (o něco více než je počet dětí), zlaté hvězdy, paškál nebo velká svíce, sirky.

Posadíme se společně do kruhu k závěrečné reflexi.

Lektor: **Představme si, že toto všechno jsou duše lidí, kteří už zemřeli.**

Přineseme paškál nebo výrazně větší svíci než ostatní a postavíme ji doprostřed.

Lektor: **V prvních listopadových dnech chodíme na hřbitovy a myslíme s láskou na své zemřelé. Křesťané je v modlitbě svěřují Bohu, děkují za jejich život a také mu vyprávějí o své bolesti z jejich smrti. Na hrobech bývá spousta květin a malých světýlek, která zapalujeme kvůli naději - věříme, že život zemřelých lidí nezhasl. Je teď skrytý u Boha. A Bůh nás všechny chce jednoho dne vzít k sobě. Pak nás už nic nerozdělí.**

Lektor: **Křesťané věří, že každá duše totiž po smrti přichází k Bohu, k Ježíši Kristu. Věří také, že Bůh je láska a přeje si, abychom k Němu všichni navždy patřili. Proto nám v nebi připravil příbytky. Pro každého z nás, i pro toho nejnepatrnějšího, má v nebi připravené místo. Připomínáme si to zvláště na Dušičky.**

Požádáme děti, aby na plátno rozložily zlaté hvězdy. Hvězdy jsou symbolem připraveného příbytku pro duši. Zapálíme paškál uprostřed tohoto „nebe“.

Lektor: **Obrazem Boží lásky je pro nás tento paškál, kostelní svíce, která se zapaluje na Velikonoce jako symbol vzkříšeného Krista, který jediný smrt překonal. Proto máme svou naději právě v Něm. Teď nám může posloužit jako obraz Boží lásky. Ti, kteří umřeli, do tohoto Jeho světla vcházejí a jsou jím naplněni.**

Vyzveme některé z dětí, aby vzalo nějaké srdíčko a zapálilo od paškálu svíčku a položilo je i se svíčkou na některou z větších hvězd.

Lektor: **Křesťané věří, že Bůh je stále plný života a dobra, z lásky se radostně rozdává, je svatý, a lidé se mu mohou podobat, když jsou s ním. I oni se potom stávají svatými, podobně jako jejich Otec. Bůh má mnoho přátel: někteří jsou velice slavní, o jiných ví jen on sám, někteří žili velice dávno např. sv. Václav, sv. Ludmila..., jiní docela nedávno. Svatí žili i zemřeli jako věrní a stateční Boží přátelé. Za ně jsme v tomto obraze, na našem pomyslném nebi, umístili ty největší a nejzářivější hvězdy. Ty teď svítí tak mocně, že pomáhají svítit také na cestu druhým a připomínáme si je zvláště 1. listopadu, kdy je společná slavnost Všech svatých.**

Nyní vyzveme některé z dětí, které potisklo srdíčko smutnými smajlíky, aby pro něj zapálilo svíčku.

Bůh ale připravil nebe pro všechny, opravdu pro každého, kdo o to bude stát. 2. listopadu proto vzpomínáme na všechny ostatní duše, na každou i tu úplně malinkatou duši. I na všechny nemocné, a bolavé duše, zkrátka na všechny. Bůh totiž dokáže všechny ty smutné smajlíky v jejich srdcích uzdravit.

Vyzveme děti, aby po jednom vstaly a zapálily svíčku za někoho, na koho vzpomínají. Mohou přitom vyslovit jeho jméno, nebo tak učinit jen v tichosti. Mohou také říct, jakým způsobem (osobně nebo i doma) na dotyčného vzpomínají a co pro ně znamenal.

Právě teď můžeme zapálit svíčku za někoho, kdo už nás opustil. Moc nám třeba chybí a zůstalo tu po něm prázdno. Právě teď mu můžeme věnovat malou tichou vzpomínku v naději, že jeho duše už je v Boží náruči a je naplněná věčným jasem a radostí.

Proto v těchto dnech jezdíme na hřbitovy a zapalujeme na hrobech svíčky. Konáme tak v naději, že všichni naši blízcí, i když už tu nejsou v našem čase, nikam nezmizeli, ale zůstávají nyní v Boží blízkosti - v nebi.

Den společné vzpomínky na všechny zemřelé je 2. listopadu. Na hrobech bývá spousta květin a malých světýlek, která zapalujeme kvůli naději

Na závěr, kdy už budou rozsvíceny všechny svíčky, usedneme ještě na chvíli do kruhu a setrváme v tichu, abychom umožnili všem dětem prožít atmosféru. Je možné také vyzvat děti, aby nám sdělily své dojmy nebo si společně zazpívaly nějakou vhodnou píseň.

PŘÍLOHY:

Co to slyším, co to je?
Co v mém těle pracuje?
Co to ťuká bez ustání,
krev mi tělem popohání?
Tam a sem
a sem a tam.
Kde svůj život
v těle mám?

